

УДК 378:769.011.3-057.875

Міщак О. І.

старший викладач кафедри водних видів спорту
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, Україна
E-mail: olenkamischak.16061970@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5162-3174

Сергеев А. Ю.

кандидат наук з фізичного виховання,
доцент кафедри водних видів спорту
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, Україна
E-mail: sergee.aj@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5628-7096

Литвин С. В.

студент 4 курсу кафедри водних видів спорту
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, Україна
E-mail: tacikvurme@gmail.com
ORCID: 0009-0003-3797-2444

Підлісний Д. Г.

студент 4 курсу кафедри водних видів спорту
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, Україна
E-mail: danil228337@gmail.com
ORCID: 0009-0007-5106-9760

ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ТРЕНЕРА З ВЕСЛОВОГО СПОРТУ ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ВЕСЛУВАЛЬНИКІВ

Анотація

Сучасний спорт вимагає неабияких здібностей від тренера. Він повинен володіти всім арсеналом сучасних знань, враховувати психологічні, соціальні, матеріально-технічні й усі інші аспекти підготовки спортсмена. Успіхи спортсменів багато в чому залежать від особистості тренера – його знань, педагогічного таланту, авторитету, волі, здатності до творчого мислення. Протягом останніх років інтенсивно проводяться дослідження, де основним об'єктом уваги є особистість тренера; особистості спортивного тренера присвячене чимало робіт. У процесі психолого-педагогічної діяльності під час виконання тренером своїх функцій і побудови взаємин з великою кількістю людей він спирається на відповідні принципи, враховує свої особисті якості, вибирає певні форми й методи, які використовує для вирішення поставлених завдань. У виховному процесі спортсменів від особистості тренера, його поведінки, життєвих принципів і установок багато в чому залежить майбутній розвиток дітей і як спортсменів, і як особистостей загалом.

На високий спортивний результат впливають різні чинники. До них відносять вроджені задатки й здатності спортсмена; мотивацію спортсмена на досягнення високих результатів; гарне матеріально-технічне оснащення, екіпірування; медико-біологічний контроль; особистість тренера (його здатності, характер, установки, досвід). Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до вивчення особистості тренера, важливо зрозуміти внесок особистості тренера у досягнення спортивного результату спортсмена, а також визначити особливості особистості й професійної діяльності тренера з веслового спорту. Мета роботи – вивчення особистості тренера з веслового спорту як чинника підвищення ефективності процесу підготовки веслувальників. Для вирішення поставлених завдань використовували такі методи дослідження: вивчення, аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, документальних даних, матеріалів мережі Інтернет; соціологічне опитування (анкетування); методи математичної статистики (метод відомості й групування даних, кореляційний аналіз). У результаті доведено, що для успішної тренерської діяльності тренер повинен володіти дидактичними, гностичними й академічними здібностями. Виявлено, що більшість здібностей у тренерів з веслового спорту розвинені на середньому й нижчому від середнього рівнях. Виявлені характерні риси особистості та професійної діяльності роботи тренера з веслового спорту.

Ключові слова: особистість тренера, весловий спорт, здатності, здібності.

Вступ. Особистості спортивного тренера присвячене чимало робіт. Зростає інтерес до особистості тренера – його знань, педагогічного таланта, авторитету, волі, здатності до творчого мислення, тому що від тренера багато в чому залежать успіхи спортсменів [2]. Педагогічна діяльність тренера має складну структуру й значно відрізняється від інших педагогічних професій. Комбінація високого рівня сучасних знань в області морфології, біохімії, фізіології, психології й інших наук, засобів, методів і форм педагогічного й тренувального процесу, висока фізична й технічна підготовленість, вимагає від тренера неабияких здібностей [8].

Вивчення особистості тренера почалося із середини ХХ століття. Ряд вчених психологів зробили величезний внесок у вивчення цього питання. Наприкінці 60-х років в Англії дослідник Хендри намагався виявити особистісні особливості, які необхідні ідеальному тренеру, й опитав для цього спортсменів і самих тренерів. Великий внесок у вивчення особистості тренера зробили такі дослідники, як М. Мосстон, Джон Лой, Джон Вуден, Баррі Хусман, Ніл, Кретті і ряд інших закордонних вчених психологів. Розробкою цього питання активно займалися також і вітчизняні вчені, слід зазначити роботи Т. Петровської [4]. Протягом останніх років інтенсивно проводяться дослідження, де основним об'єктом уваги є особистість тренера. Наприклад, у своїх роботах В. Приходько, О. Шевяков, Т. Майкова досліджували вплив установок тренера на формування особистості юних спортсменів; М. Латишев у дослідженнях із дзюдоїстами розглядав вплив узгодженості стилів діяльності спортсмена й тренера на успішність виступів спортсмена [7; 3]. Таким чином, особистості спортивного тренера присвячено чимало робіт у різних видах спорту, однак невивченими залишаються питання внеску особистості тренера в досягнення спортивного результату спортсмена, а також особливостей особистості й професійної діяльності тренера з веслового спорту.

Мета дослідження – вивчення особистості тренера з веслового спорту як чинника підвищення ефективності процесу підготовки веслувальників.

У дослідженні брали участь 10 тренерів з веслового спорту віком від 25 до 46 років (\bar{x} = 36 років). Стаж роботи тренером становив від 4 до 25 років (\bar{x} = 16 років). З них 5 тренерів мають вищу тренерську категорію, 5 – першу категорію.

Дослідження проводилися в чотири етапи:

- перший етап (2021/2022 р.) було спрямовано на вивчення наукової й спеціальної літератури з питань, що стосуються особистості тренера, його педагогічної діяльності;
- на другому етапі (2022/2023 р.) були проведені соціологічні дослідження питань, пов'язаних із тренерською діяльністю, а також визначенням стилів педагогічної діяльності тренера з веслового спорту;
- третій етап (2023/2024 р.) включав обробку даних, отриманих під час дослідження, опис результатів дослідження, формулювання висновків.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі *методи дослідження*:

- теоретичний аналіз і узагальнення літератури дозволив вивчити наукові розробки з питань психології, педагогіки і теорії фізичного виховання;
- соціологічне опитування (анкетування) дало змогу детально вивчити коло людей, які працюють тренерами з веслового спорту;
- інтерактивний метод дослідження інформаційних джерел дозволив вивчати тему за допомогою Інтернету, де інформація з більшості тем представлена найбільш оперативно і різнобічно;
- метод математичної статистики. Обробка результатів дослідження проводилася з урахуванням таких показників: підрахунок результатів відповідей; визначення середнього арифметичного; відсоткове співвідношення; ранжирування даних за зростанням або зменшенням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Натепер анкетне опитування є одним з найбільш оперативних засобів збору первинної соціологічної інформації [5]. Анкета, забезпечуючи анонімність, дозволяє краще дослідити питання, що цікавлять, не потребує матеріальних затрат. Проведене нами анкетування серед тренерів дозволило отримати такі дані: більшості тренерів дуже подобається їхня професія (80% респондентів) (рис. 1), і всі тренери вважають цю діяльність своїм покликанням (рис. 2). Упевненість у тому, що тренерська діяльність є покликанням, ґрунтується на результативності цієї діяльності, яка виявляється у кількості підготовлених майстрів спорту, чемпіонів України, Європи.

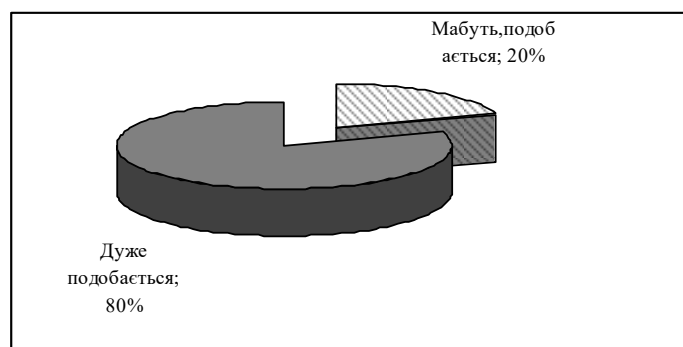

Рис. 1. Відповіді респондентів на питання «Чи подобається Вам робота тренера?»

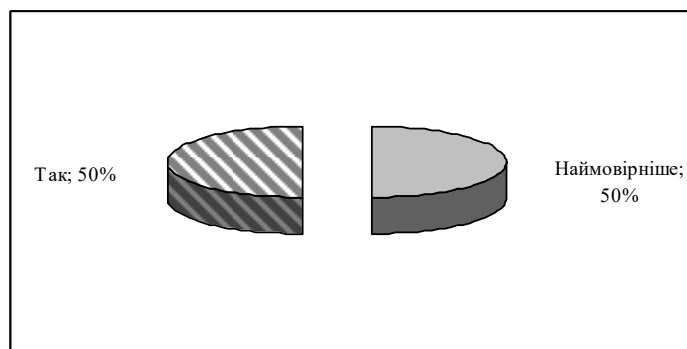

Рис. 2. Відповідь респондентів на питання «Чи вважаєте Ви роботу тренера своїм покликанням?»

Проаналізувавши ступінь задоволеності різними умовами роботи, ми дійшли висновку, що здебільшого тренери задоволені тільки можливостями кар'єрного росту й різноманітністю роботи. Більшість тренерів незадоволені своєю заробітною платою й матеріально-технічним забезпеченням виду спорту (80% респондентів) (табл. 1).

Таблиця 1

Ступінь задоволеності різними умовами роботи тренера з вітрильного спорту

Умови	Повністю задоволений	Мабуть, задоволений	Важко сказати	Мабуть, не задоволений	Повністю не задоволений
Можливість кар'єрного росту	40%	10%	50%	-	-
Матеріально-технічне забезпечення	-	10%	10%	30%	50%
Розмір заробітної плати	-	10%	10%	40%	40%
Відносини з керівництвом	-	40%	30%	30%	-
Різнманітність роботи	40%	40%	20%	-	-

Одне з питань анкети було спрямоване на визначення переваг і недоліків роботи тренера з веслового спорту. Явними перевагами стали можливість подорожувати (60% респондентів) і можливість самостійно планувати свій робочий день (60% респондентів). Були й такі тренери, які вважали, що переваг роботи тренером взагалі немає (10% респондентів). 60% респондентів вказали на можливість застосувати набуті знання з теорії та методик підготовки спортсменів, анатомо-фізіологічних та функціональних особливостей організму спортсмена (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги роботи тренера з веслового спорту

№	Переваги	%
1.	Заробітна плата	-
2.	Велика відпустка	10
3.	Багато вільного часу	10
4.	Можливість подорожувати	60
5.	Можливість кар'єрного росту	20
6.	Можливість самостійно планувати свій робочий день	60
7.	Переваги відсутні	10
8.	Можливість застосувати набуті знання з теорії та методик підготовки спортсменів, анатомо-фізіологічних та функціональних особливостей організму спортсмена.	60

Явними недоліками в діяльності тренера є недостатнє матеріально-технічне забезпечення (70% опитаних), заробітна плата (60% респондентів), проблеми у наборі молодих спортсменів (50% опитаних), що пов'язано з небажанням дітей і підлітків займатися спортом, у тому числі й весловим, недостатній медико-біологічний контроль – 10% (табл. 3).

З аналізу літературних джерел встановлено, що майстерність тренера багато в чому визначається наявними в нього педагогічними здібностями [9; 10]. Саме тому з метою визначення цих здібностей було проведено анкетування. Результати самооцінки цих здібностей виявилися такими: більшість тренерів відзначили високий і вищий за середній рівень комунікативних, гностичних, проєктувальних, перцептивних і експресивних здібностей (табл. 4).

Таблиця 3

Недоліки роботи тренера з веслового спорту

№	Недоліки	%
1.	Низька зарплата	60
2.	Мало вільного часу	-
3.	Труднощі у наборі юних спортсменів	50
4.	Недостатнє матеріально-технічне забезпечення	70
5.	Недостатній медико-біологічний контроль	10
6.	Постійні відрядження	10

Таблиця 4

Рівень розвитку педагогічних здібностей у тренерів з веслового спорту

№	Здатності	Рівень розвитку				
		низький	Нижче середнього	середній	Вище середнього	високий
1.	Дидактичні	-	-	37,5%	37,5%	25%
2.	Академічні	-	-	50%	50%	-
3.	Комунікативні	-	12,5%	-	50%	37,5%
4.	Гностичні	-	-	25%	62,5%	12,5%
5.	Психомоторні	-	-	37,5%	25%	37,5%
6.	Проектувальні	-	-	25%	62,5%	12,5%
7.	Перцептивні	-	-	25%	50%	25%
8.	Експресивні	-	-	25%	50%	25%
9.	Здатність управляти своїми емоціями	-	12,5%	25%	50%	12,5%
10.	Організаторські	-	-	37,5%	37,5%	25%

Таким чином, нами встановлено, що до переваг роботи тренером респонденти віднесли можливість подорожувати (60% респондентів) і самостійно планувати свій робочий день. До недоліків роботи тренери віднесли низьку заробітну плату й недостатнє матеріально-технічне забезпечення, але, незважаючи на все, тренери вважають роботу своїм покликанням, і вона приносить їм задоволення.

Доведено, що для успішної тренерської діяльності тренер повинен володіти такими здібностями, як дидактичні, гностичні й академічні. Було виявлено, що більшість здібностей у тренерів з веслового спорту розвинені на середньому й нижчому від середнього рівнях, а саме: дидактичні (37,5%), академічні (50%), психомоторні (37,5%), здатність управляти своїми емоціями (37,5%) і організаторські (37,5%).

Висновки.

1. Узагальнені наукові знання, які стосуються вивчення особистості тренера в спорті.
2. Доведено, що для успішної тренерської діяльності тренер повинен володіти такими здібностями, як дидактичні, гностичні й академічні. Було виявлено, що більшість здібностей у тренерів з веслового спорту розвинені на середньому й нижчому від середнього рівнях, а саме: дидактичні здібності – 37,5%, академічні – 50%, психомоторні – 37,5%, здатність управляти своїми емоціями – 37,5% і організаторські – 37,5%.
3. Виявлені характерні риси особистості та професійної діяльності тренера з веслового спорту. Встановлено, що тренер з веслового спорту повинен вирішувати завдання, пов'язані з всебічним розвитком особистості вихованців. Щоб успішно здійснювати процеси виховання, навчання й розвитку, йому необхідно знати як властиві людині соціально зумовлені риси, так і особистісні якості.

Список використаних джерел

1. Дутчак М. Кадрові потреби сфери оздоровчого фітнесу в Україні. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*: збірник наукових праць. Київ, 2019.
2. Корносенко О. Професійна підготовка майбутніх фітнес-тренерів як педагогічна проблема. *Молода спортивна наука України*. 2016. С. 85–91.
3. Латишев М., Штанагей Д., Коротя В., Совгіря Т. Особистість тренера у єдиноборствах: сучасний стан. *Єдиноборства*. 2024. № 3(33). С. 48–51.
4. Петровська Т. Соціально-психологічні складові іміджу спортивного тренера як суб'єкта спортивної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури»*. 2016. № 4 (74). С. 74–77.
5. Петровська Т., Малиновський А. Творчість та індивідуальний стиль як детермінанти професійного становлення спортивного тренера. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури»*. 2016. С. 92–98.
6. Порубай С. Деякі питання психологічної підготовки спортсменів. *Сучасні проблеми спорту та фізичного виховання в Придніпровському регіоні*. 2018. № 2. С. 16–18.

7. Приходько В., Шевяков О., Майкова Т. Від спрямованої на індивідуальність до особистісно-орієнтованої практики – ресурс якісного оновлення системи підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019. № 2. С. 37–49.

8. Шинкарук О. Олімпійська підготовка спортсменів в Україні: проблеми і перспективи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 1. С. 82–86.

9. Шинкарук О., Яковенко О., Ткаченко Н., Маслак В. Застосування педагогічних технологій в процесі відбору та орієнтації підготовки спортсменів. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання і спорт*. 2016. № 2. С. 14–17.

10. Omelchenko O.S., Afanasiev S.M., Savchenko V.G., Mikitchik O.S., Lukina O.V., Solodka O.V., Mischak O.S. Preparation of athletes in cyclic sports taking into account the functional state of the external respiratory system and cardiovascular system Pedagogy of physical culture and sports (Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports), 2020;24(2):93-99. <https://doi.org/10.15561/26649837.2020.0207>

Mischak O. I.

*Assistant Professor at the Department of Water Sports
Prydniprovsk state academy of physical culture and sport
Dnipro, Ukraine*

E-mail: olenkamischak.16061970@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5162-3174

Serheiv A. Yu.

*Candidate of Sciences in Physical Education, Senior Lecturer at the Department of Water Sports
Prydniprovsk state academy of physical culture and sport
Dnipro, Ukraine*

E-mail: sergei1998@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5628-7096

Lytvyn S. V.

*student of the 4th year at the Department of Water Sports
Prydniprovsk state academy of physical culture and sport
Dnipro, Ukraine*

E-mail: tacikvturme@gmail.com

ORCID: 0009-0003-3797-2444

Pidlisnyi D. H.

*student of the 4th year at the Department of Water Sports
Prydniprovsk state academy of physical culture and sport
Dnipro, Ukraine*

E-mail: danil228337@gmail.com

ORCID: 0009-0007-5106-9760

STUDY OF THE ROWING COACH'S PERSONALITY AS A FACTOR IN INCREASING THE EFFICIENCY OF TRAINING ROWERS

Abstract

Modern sports require considerable abilities from a coach. He must possess the entire arsenal of modern knowledge, take into account psychological, social, material and technical and all other aspects of an athlete's training. Athletes' success largely depends on the coach's personality – his knowledge, pedagogical talent, authority, will, and ability to think creatively. In recent years, research has been intensively conducted, where the main object of attention is the personality of the coach, many works have been devoted to the personality of the sports coach. In the process of psychological and pedagogical activity, when the coach performs his functions and builds relationships with a large number of people, he relies on relevant principles, takes into account his personal qualities, chooses certain forms and methods that he uses to solve the tasks. In the educational process of athletes, the future development of children, both athletes and individuals in general, largely depends on the personality of the coach, his behavior, life principles and attitudes.

Various factors influence a high sports result. They include the athlete's innate talents and abilities; athlete's motivation to achieve high results; good material and technical equipment, equipment; medical and biological control; the personality of the coach (his abilities, character, attitudes, experience. The relevance of the study is due to the growing interest in studying the personality of the coach, it is important to understand the issue of the contribution of the personality of the coach to the achievement of the sports result of the athlete, and it is also important to determine the characteristics of the personality and professional activity of the rowing coach. The purpose of the work is to study the personality of the rowing coach, as a factor in increasing the efficiency of the process of training rowers. To solve the tasks, the following research methods were used: study, analysis and generalization of scientific and methodical literature, documentary data, Internet materials; sociological survey (questionnaire); methods of mathematical statistics (method of information and data grouping, correlation analysis). Work results. It has been proven that for successful coaching activity,

the coach must possess such abilities as didactic, gnostic and academic. It was found that most of the abilities of rowing coaches are developed at the average and below average levels. Characteristic features of the personality and professional activity of a rowing coach are revealed.

Key words: the coach's personality, rowing, abilities, skills.

References

1. Dutchak, M. (2019), «Kadrovі potreby sfery ozdorovchogo fitnesu v Ukraini» [Personnel needs of the health fitness sector in Ukraine.]. *Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova. Series 15, Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport): [Coll. of science pr.]*. Kyiv, pp. 20–28 [in Ukraine].
2. Kornosenko, O. (2016), «Profesiyna pidgotovka maibutnih fitnes-treneriv iak pedagogichna problema» [Professional training of future fitness trainers as a pedagogical problem]. *Young sports science of Ukraine.*, pp. 85–91 [in Ukraine].
3. Latyshev, M., Shtangei, D., Korotia, V., Sovgiriya, T. (2024), «Osobystist trenera u edynoborstvah: suchasnyi stan» [The personality of a coach in martial arts: the current state. Edynoborstva]. *Edynoborstva*, 3(33), pp. 48–51 [in Ukraine].
4. Petrovska, T. (2016), «Sotsialno psykholohichny skladovi imidju sportyvnoho trenera iak subiekta sportyvnoi diylnosti» [Social psychological components of the image of a sports coach as a subject of sports activity]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Series: Scientific and pedagogical problems of physical culture. No. 4 (74), Kyiv, NPU named after M.P. Drahomanova, 2016. pp. 74–77.* [in Ukraine].
5. Petrovska, T., Malinovskiy, A. (2016), «Tvorchist ta individualniy styl iak determinanty profesiynogo stanovlenia sportyvnoho trenera» [Creativity and individual style as determinants of the professional development of a sports coach]. *Science magazine of the NPU named after M. P. Dragomanov. Series: Scientific-pedagogical physical problems cultures 2016. pp. 92–98* [in Ukraine].
6. Porubai, S. (2018), «Deiaki pytannia psykholohichnoi pidhotovky sportsmeniv» [Some questions of psychological preparation of sportsmen]. *Modern problems of sport and physical education in the Pridniprovskomou region. Vol. 2*, pp. 16–18 [in Ukraine].
7. Prykhodko, V., Sheviakov, O., Maikova, T. (2019), «Vid spriamovanoi na indyvidualnist do osobystisne-oriietovanoi praktyky – resurs yakisnoho onovlennia systemy pidhotovky» [From directed on individuality to personality – the oriented practice – resource of high-quality update of the system of preparation]. *Sporting announcer Pridniprov'ya. Vol. 2*, pp. 37–49 [in Ukraine].
8. Shynkaruk, O. (2013), «Olimpiiska pidhotovka sportsmeniv v Ukraini: problemy i perspektyvy» [Olympic preparation of sportsmen in Ukraine: problems and prospects]. *Sporting announcer Pridniprov'ya. № 1*, pp. 82–86 [in Ukraine].
9. Shynkaruk, O., Yakovenko, O., Tkachenko, N., Maslak, V. (2016), «Zastosuvannia pedahohichnyh tehnolohii v protsesi vidboru ta oriietatsii pidhotovky sportsmeniv» [Application of pedagogical technologies in the process of selection and orientation of preparation of sportsmen]. *Announcer of the Zaporozhian national university. Physical education and sport. № 2*, pp. 14–17 [in Ukraine].
10. Omelchenko O.S., Afanasiev S.M., Savchenko V.G., Mikitchik O.S., Lukina O.V., Solodka O.V., Mischak O.S. Preparation of athletes in cyclic sports taking into account the functional state of the external respiratory system and cardiovascular system Pedagogy of physical culture and sports (Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports), 2020;24(2):93-99. <https://doi.org/10.15561/26649837.2020.0207>